

Univerzita Karlova
Filozofická fakulta – Katedra psychologie
Celetná 20, Praha 1

Posudek oponenta disertační práce

Název práce: Vliv bilingvismu na prosociální chování žáků 2. stupně ZŠ

Autorka: Hana Tomášková, M.Sc.

Vedoucí: doc. Jiří Mudrák, PhD.
Katedra psychologie
Filozofická fakulta UK

Disertační práce Hany Tomáškové „Vliv bilingvismu na prosociální chování žáků 2. stupně ZŠ“ zkoumá vztah mezi dvojjazyčností a sociální kognicí u dětí, konkrétně se zaměřuje na prosociální tendence jako empatie a soucit. Tento vztah je zkoumán prostřednictvím dotazníkových metod a simulací, které sledují reakční čas na situace vyžadující prosociální chování. Výzkumu se zúčastnilo 64 dětí ve věku 11 až 15 let, z nichž 34 bylo monolingvních a 30 bilingvních. Zatímco dotazníkové šetření nepřineslo statisticky významné rozdíly mezi oběma skupinami, v rámci simulací autorka zjistila, že bilingvní děti reagovaly na situace rychleji než jejich monolingvní vrstevníci. Výsledky tedy naznačují, že bilingvismus může souviset s prosociálním chováním, především v situacích, kdy je chování sledováno v reálném čase.

Pokud bych práci hodnotil jako výzkumný článek, moje hodnocení by bylo poměrně pozitivní. Téma bilingvismu je vysoce aktuální vzhledem ke globální migraci, vzdělávání v multikulturních prostředích a stále častějšímu setkávání dětí s více jazyky. Přitom, jak ukazuje autorka, je vztah mezi bilingvismem a sociální kognicí relativně málo zkoumán, i když existují indikátory, že by tyto dvě proměnné mohly být propojeny. Přínos práce tak spočívá v tom, že se autorka zaměřuje nejen na kognitivní dopady dvojjazyčnosti, avšak rozšiřuje pohled i na emocionální a sociální oblasti. Tato práce tak přináší některé nové poznatky do diskuse o bilingvní výhodě nejen na úrovni intelektuálních dovedností, ale také v oblasti emocí a sociální interakce. Oceňuji také inovativní využití metody 3D simulace k měření prosociálního chování v reálném čase, což je přínosem nejen pro oblast výzkumu bilingvismu, ale i pro vývojovou psychologii obecně.

Pokud však mám práci hodnotit jako závěrečnou práci postgraduálního studia, vidím v práci závažné nedostatky, na základě kterých jsem nucen doporučit přepracování práce. Jako hlavní problém vidím především rozsah práce. Rozsah textu bez úvodních stran, literatury a příloh je pouhých 31 stran, což je na této úrovni studia zcela nedostatečné. Takto omezený rozsah práce neumožňuje postihnout všechny relevantní aspekty studované problematiky, ani dostatečně popsat výzkum, jeho hlavní zjištění, a diskutovat jej. Přestože minimální rozsah disertační práce není stanoven, práce má bez příloh menší rozsah než je minimální požadavek FF UK pro rozsah diplomové práce (60 normostran). Pokud by se jednalo o disertační práci prostřednictvím publikací, prezentovaný výzkum by představoval z mého pohledu jednu relevantní publikaci a očekával bych, že se práce bude skládat minimálně z několika takovýchto publikací.

Teoretická část předkládá zdařilou rešerši relevantní literatury týkající se bilingvismu, oceňuji velké množství zahraničních relevantních zdrojů, které autorka zpracovala. I teoretická část je však psána stručnou formou článkového narativního review, ocenil bych, kdyby byla jednotlivá témata více rozvedena. Zároveň bych očekával, že bude v práci mnohem větší pozornost věnována problematice sociální kognice, práce se zaměřuje výhradně na problematiku bilingvismu a sociální kognice či prosociálního chování jako další významná témata práce jsou reflektována minimálně. Domnívám se, že zahrnutí širší perspektivy by autorce umožnilo přesvědčivěji ukotvit výzkum v širším kontextu a lépe formulovat teoretické rámování výzkumné části práce.

Také výzkumná část vykazuje z mého pohledu podobné problémy vyplývající z velké stručnosti a také jednoduchosti výzkumného designu. Malý výzkumný vzorek by mohl být relativně akceptovatelný, zvláště s ohledem na specifickou zkoumanou populaci a náročnost použitých metod. Ocenil bych však, kdyby velikost vzorku byla více reflektována a výzkum byl doplněn power analýzou, která by ukázala, zda je použitá velikost vzorku dostatečná pro zjištění předpokládaného efektu. Představená studie je také velmi jednoduchá - předpokládá rozdíly mezi zkoumanými skupinami dětí v prosociálním chování a empatii, avšak nezvažuje a nezjišťuje možné další proměnné týkající se například jejich rodinného zázemí či dalších charakteristik, které by mohly přinést podrobnější vhled do vztahů mezi zkoumanými proměnnými. Zahrnutí širšího výzkumného rámce a dalších proměnných by také umožnilo zajímavější výsledky, pouhé srovnání obou skupin prostřednictvím analýzy rozptylu prezentované jednou tabulkou, která není součástí textu, považuji také za příliš jednoduché a problematičké. Diskuse navazující na prezentované výsledky je také velmi stručná a důležitá

témata jako například mechanismy, které by vysvětlily pozorované vztahy, či limity práce jsou diskutovány velmi stručně až nedostatečně.

Pokud bych měl shrnout, oceňuji některé aspekty práce, jako je relevantní a důležité téma, podrobná a kvalitně zpracovaná rešerše týkající se bilingvismu či využití inovativních testových metod. Pokud bych práci hodnotil jak odborný článek či diplomovou práci, bylo by moje hodnocení poměrně pozitivní. Avšak na úrovni disertační práce očekávám mnohem více nejen z hlediska rozsahu, i z obsahového hlediska jak v teoretické části, tak z hlediska realizovaného výzkumu. Z mého pohledu vnímám práci jako dobrý začátek, který je však nutné dále rozvinout a dopracovat, aby práce splnila požadavky kladené na disertační práce na katedře psychologie FF UK a bylo možno doporučit její obhajobu.

Vzhledem k výhradám uvedeným výše **práci nedoporučuji** k obhajobě a doporučuji její rozšíření a dopracování.

Otázky k obhajobě:

1. Jaké konkrétní kroky byste navrhla pro rozšíření této studie z hlediska témat představených v teoretické části i z hlediska realizovaného výzkumu?
2. Jak byste vysvětlila, že v dotazníkovém šetření nebyly nalezeny signifikantní rozdíly mezi bilingvními a monolingvními dětmi, zatímco ve 3D simulaci ano? Jaké psychologické mechanismy se mohou na tomto vztahu podle vás podílet?
3. Domníváte se, že by výzkum mohl přinést odlišné výsledky u jiných věkových skupin jako jsou starší adolescenti nebo dospělí? Pokud ano, jaké rozdíly byste očekávala?

V Praze, 9. 10. 2024

doc. Mgr. Jiří Mudrák, Ph.D.

